

Elin Pelin'in "Toprak" Adlı Eserinin Olay Örgüsü ve Şahıs Kadrosu Bakımından İncelenmesi

Müge ATAKAN¹

Öz

Yeni Bulgar Edebiyatı'nın başlıca nesir türlerinden biri olan uzun hikâye türü, karakter, olay ve hacim bakımından roman ile hikâye arasında yer alır. Elin Pelin'in uzun hikâye türünde kaleme almış olduğu "Toprak" adlı eser ilk kez 1922 yılında yayınlanmıştır. Eserde konu olarak kırsal alanda yaşamının zorlukları, şahıs kadrosunda da Bulgar köylüsü seçilmiştir. Eser, dönemin yaygın konu ve karakter seçimi kapsamı dışında kalarak daha çok insan hakları, toplumun ahlaki değerleri ve olumsuz yanlarına değinmiş olması bakımından önemlidir. Eserde çok zincirli olay örgüsü kullanılmıştır. Zaman kavramı olay örgüsünün okuyucuya aktarılmasında yardımcı unsur olarak kullanılmıştır. Pelin'in edebî yaratıcılığında büyük öneme sahip olan "kötü" ve "yoksul" kavramları, eserde karakterlerin iyi-kötü, doğru-yanlış arasında yaşadığı iç çatışmalar doğrultusunda, olay örgüsü içinde farklı boyutlarda gösterilmiştir. Olay örgüsünde, karakterlerin olaylar karşısında gösterdiği değişimler bakımından farklılıklar olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler

yeni bulgar edebiyatı

Elin Pelin

uzun hikâye

olay örgüsü

şahıs kadrosu

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 28.02.2023

Kabul Tarihi: 31.03.2023

Doi:
10.20304/humanitas.1257800

Evaluation of Elin Pelin's Work Titled "Land" In Terms of Plot and Characters

Abstract

The long story genre, which is one of main prose genres of New Bulgarian Literature, is between novel and story in terms of character, event and volume. The work called "Land" written by Elin Pelin, was first published in 1922. In work, the difficulties of living in countryside as subject and Bulgarian villagers as characters are chosen. Work is important in that it mostly touches on human rights, moral values, and negative aspects of society by staying out of scope of common subjects and character selection of period. Multi-chain plot is used. Concept of time is used as an auxiliary element in conveying plot to readers. Concepts of bad-poor, which have importance in Pelin's literary creativity, are shown in different dimensions in plot, in line with the inner conflicts of characters between good-bad and right-wrong. In plot, differences in behavior changes of characters in face of events have been observed.

Keywords

new bulgarian literature

Elin Pelin

long story

plot

characters

About Article

Received: 28.02.2023

Accepted: 31.03.2023

Doi:
10.20304/humanitas.1257800

¹ Öğr. Gör., Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne/ Türkiye, mugeatakan@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5841-4703.

Giriş

Edebî türlerin ortaya çıkışı ve gelişim aşamaları hakkında farklı görüşler olmasına rağmen bu konuyla ilgili genel kanı, en eski edebî türün şiir olduğudur (Çıkla, 2009, s. 52). Ancak hikâye, roman ve tiyatro gibi türlerin de çok eski çağlara dayandığı ileri sürülmektedir. İnsanoğlunun anlatma ihtiyacının bir sonucu olarak ortaya çıkan edebî türler, bireylerin duygu, düşünce ve hayallerini aktarmada kullandığı en yaygın araç olmuştur. Bu bağlamda yazarların, kendi hayatlarına ve başkalarının hayatlarına dair bir olayı, duygu ve düşünceyi aktarmada en sık başvurdukları edebî tür roman ve hikâyedir. Yaşamın geniş bir parçası anlatılmak istendiğinde roman, yaşamdan kısa bir kesit verilmek istendiğinde ise hikâye türünün seçildiği görülür (Çıkla, 2009, s. 53-69).

Hikâyenin sözlük tanımlarına kısaca bakıldığında, dilimize Arapçadan geçmiş hikâye kelimesinin Türkçesi olan öykü, Türk Dil Kurumu tarafından "ayrıntılıyla anlatılan olay" ve "hikâye" olarak, hikâye ise "gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü, öykü" olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2023). Bulgar Edebiyatı'nda hikâye (razkaz) ve uzun hikâye (povest) türü tanımlarına baktığımızda, Bulgar Dili Sözlüğü hikâyeyi "bir hadisenin, bir olayın, görülen, duyulan, yaşanan veya kurgulanan bir şeyin sözle iletilmesi; anlatım" ve "edebî bir karakterin hayatındaki bir olayı anlatan, nesir türünde kısa bir edebî eser" olarak ifade ederken (Reçnik Na Bılgarskiya Ezik, 2023) uzun hikâyeyi ise "romana benzer, ancak daha küçük hacimli, daha az karakter ve daha basit bir olay örgüsüne sahip, anlatı niteliğinde kurgu eser" olarak tanımlamıştır (Reçnik Na Bılgarskiya Ezik, 2023).

Hikâye türü Bulgar Edebiyatı'nda bir nesir türü olarak 19. yüzyılda ortaya çıkmış olmasına rağmen Batı ve bazı Slav Edebiyatlarına nazaran daha geç gelişim göstermiştir. Bulgar Edebiyatı'nda nesir türünde atılan ilk adımlar, Rus ve Avrupa romanının altın dönemine denk gelir. Hikâye türü Bulgar Edebiyatı'nın en gelişmiş ve en yaygın nesir türüdür (Zafer, 2021, s. 189). Hikâyeler, uzunluk ve kısalıklarına göre "hikâye" ve "uzun hikâye" olarak adlandırılır ve uzun hikâye türü, özellik bakımından hikâye ile roman arasında yer alır (Georgiev, Cambazki, Nitsolov ve Spasov, (t.b.), s. 690). Bulgar Edebiyatı'nda ilk uzun hikâye, Vasil Drumev'in 1861 yılında kaleme aldığı "Talihsiz Sülale" (Neştasna Familiya) adlı eserdir (Georgiev, Cambazki, Nitsolov ve Spasov, (t.b.), s. 690).

Eski, Yeni ve Çağdaş olmak üzere üç döneme ayrılan Bulgar Edebiyatı'nın ikinci kolu olan Yeni Bulgar Edebiyatının temelleri, 1762 yılından 19. yüzyılın sonuna kadar olan süreçte atılmıştır. Dönem, Paisiy Hilendarski'nin 1762 yılında yayınladığı "Slav-Bulgar Tarihi" (İstoriya Slavyanobilgarska) adlı eser ile başlar (İgov, 2010, s. 159). Bu dönem edebiyatı,

Bulgar aydınlarının, millî bilincin oluşması ve "öteki" imgesinin oluşturulması amacıyla verdiği isyankâr ve provokatif özellikte eserleri ihtiva eder. Bağımsızlığın kazanıldığı 1908 yılı sonrasında, edebî eserlerdeki konu seçimlerinde değişimler yaşansa da belli bir oranda bu muhteva devam etmiştir (Ergenç, 1996, s. 44-46). Konu bakımından insan hakları, vatanseverlik, özgürlük ve köy hayatı önem kazanmıştır. Roman, uzun hikâye ve hikâye türlerinde eserler verilmiştir (Zarev, Karolev ve Tsanev, 1970, s. 277).

Çalışmaya konu olan ünlü Bulgar yazar Elin Pelin (1877-1949), Yeni Bulgar Edebiyatı'nda varlık göstermiştir. Pelin eserlerinde, "köy ızdırabının şarkıcısı" olarak kendini kabul ettirme yolunda maruz kaldığı edebî yaklaşımlar, yaygın konu ve karakter seçimi kapsamının dışına çıkmıştır. Yazarın daha çok insan hakları, kırsalda yaşamının zorlukları, toplumun ahlaki değerleri ve olumsuz yanlarına değinmesi edebî yönünün ve eserlerinin önemini ortaya koymaktadır. Çalışmada Elin Pelin'in ve eserinin tanıtılması, eserin olay örgüsü ve şahıs kadrosunun temel unsurlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Elin Pelin'in yaşamı ve edebî yaratıcılığı hakkında bilgi verildikten sonra "Toprak" (Zemya) adlı eser olay örgüsü ve şahıs kadrosu bakımından örneklerle incelenmiştir.

Elin Pelin'in Yaşamı ve Edebî Yaratıcılığı Üzerine

Asıl adı Dimitir İvanov Stoyanov olan Elin Pelin, 18 Temmuz 1877 tarihinde, Sofya'nın Baylovo köyünde dünyaya gelmiştir. On bir çocuklu bir ailenin en küçük çocuğu olan Pelin, çocukluk ve ilk öğrenim yıllarını köyünde geçirmiştir. Eğitim hayatının farklı kademelerinde Sofya, Zlatitsa, Panagürişte ve Sliven'de bulunmuştur. Okul kitaplarından çok edebiyata olan ilgisi sebebiyle eğitim hayatında başarı sağlayamamıştır (Zarev, Karolev ve Tsanev, 1970, s. 773).

İlk eserlerini 1885 yılında veren Pelin, sırasıyla "Sevgili Vatan" (Milo e Oteçestvo), "Anne Mezarında" (Na Maiçinya Grob), "Kış" (Zima) ve "Selam" (Privet) adlı eserlerini yayımlanmıştır (Atanasov ve Karolev, 2009: 162). 1895 yılı itibarıyla birkaç yıl eserlerini D. İvanov, D. İ.V., Mito, M. Yotov ve Mityo Yotov adları ile yayımlayan Pelin, ilk kez 1897'de Elin Pelin adı ile "Sessiz Üzüntü" (Tiha Tıga) adlı şiirini yayımlamıştır. Çoğunlukla Elin Pelin takma adını kullanan yazar eserlerinde "Çer-Çemer", "Gorka-Gorçitsa", "Çiço Blagolaj", "Kamen Şipkov", "Elço", "Pan", "Pelinaş", "Poruçik", "İvan Koprivan" ve "Katerina" gibi takma isimler de kullanmıştır (Elin Pelin, Biografiçni Belejki, (t.b.), 2023).

Eğitim hayatı sona erdikten sonra 1898-1899 yılları arasında köyünde geçirdiği süreçte edebî yaratıcılığında büyük etkisi olan gözlemlerde bulunmuştur ve bu süreçte "Yel Değirmeni"

(Vyatirnata Melnitsa), "Tanrının Belası" (Napast Bojiya), "Ayartma" (İzkuşenie) ve "Misafir" (Gost) adlı eserlerini yayınlamıştır (Atanasov ve Karolev, 2009, s. 162). 1899 sonbaharında Sofya'ya giden Pelin, "Ticari Gazete" (Tirgovski Vestnik) adlı gazetede redaktör olarak çalışmıştır (Zarev, Karolev ve Tsanev, 1970, s. 775). 1902 yılında "Na Onya Svyat" (Öteki Dünyada), 1903 yılında ise "Andreşko" ve "Leten Den" (Yaz Günü) adlı eserlerini yazmıştır (Atanasov ve Karolev, 2009, s. 162). 1902-1903 yılları arasında, "Köy Sohbeti" (Selska Razgovorka) adlı dergiyi yayımlamıştır (Zarev, Karolev ve Tsanev, 1970, s. 780).

1904 yılında "Hikâyeler" (Razkazi) adlı kitabının birinci cildini yayınlanmıştır. 1903-1907 yılları arasında Sofya Üniversitesi kütüphanesinde çalışmıştır. 1904-1905 yılları arasında Fransa'nın Paris ve Nancy şehirlerine gönderilmiştir. 1905 yılında şiir ve nesirden oluşan mizahi derlemesini "Sigaramın Külleri" (Pepel ot Tsigarite mi) adı ile yayımlamıştır (Zarev, Karolev ve Tsanev, 1970, s. 776).

Birinci Dünya Savaşı sırasında 1914-1918 yıllarında savaş muhabiri olarak görev almıştır ve bu dönemde kaleme aldığı vatansever eserlerini 1917 yılında "Yiğit İçin Çiçek" (Kitka za Yunaka) adlı eserinde yayınlamıştır. 1917 yılında "Pijo i Pendo" adlı mizahi nesir derlemesini, "Öğretmenin Ruhu" (Duşata na Uçitel), "Çamur" (Kal), "Yalnız" (Samiçka), "Eğitim Çıkarına" (V İnteres na Prosvetata), 1922 yılında ise "Toprak" (Zemya) adlı eserini yazmıştır. 1928 yılında, şiirlerini "Siyah Güller" (Çerni Rozi) adlı derlemede yayınlamıştır. 1936 yılında "Ben, Sen, O" (Az, Ti, Toy) adlı kitabını, 1936 yılında, "Manastır Asmasının Altında" (Pod Manastirska Loza) adlı eserini yazmıştır (Elin Pelin, Biografiçni Belejki, (t.b.), 2023). Edebî yaratıcılığı boyunca daha pek çok türde eserler veren Pelin, 1908-1922 yılları arasında, Sofya'da bulunan Aziz Kiril ve Metodiy Millî Kütüphanesi'nde (Narodna Biblioteka Sv. Sv. Kiril i Metodii) kütüphaneci olarak çalışmıştır. İvan Vazov Müzesi'nde 1923-1944 yılları arasında müze yöneticisi olarak görev almıştır. Bulgaristan Bilimler Akademisi'ne (Bılgarska Akademiya na Naukite) 1940 yılından itibaren üye olmuş ve Bulgar Yazarlar Birliği'nin (Sıyuz na Bılgarskite Pisateli) Başkanı olarak görev almıştır. 1949 yılında, Sofya'da yetmişinci sanat yılını kutlayan Pelin, 3 Aralık 1949 tarihinde Sofya'da ölmüştür (Ergenç, 1996, s. 66).

Pelin'in çok sevdiği halkından bedenen ayrılışının üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen eserleri ve edebî kişiliğinin varlığını sürdürmeye devam etmekte olduğu,

..yaratıcılığı ve yapıtları o canlılık ve gençliğini, yaşamsal gücünü ve iyimserliğini, heyecan verici niteliğini korumaya devam ediyor. Bulgar topraklarının güzelliklerini, maddi nimetlerini yaratan ve sömürücülere karşı direnen insanların yüksek mezyetlerini ve iç temizliğini büyük

bir ustalikle yansıttığı hikâyeleri ve büyük hikâyeleri karşısında zaman adeta acizdir, sözleriyle ifade edilmiştir (Elin Pelin Toprak Seçilmiş Yapıtları, 1972, s. 5).

Elin Pelin'in yaşamaya devam eden edebî yaratıcılığında doğduğu köy, çocukluk yılları ve ailesi son derece belirleyici olmuştur. Pelin, çocukluk yıllarını eğitim almış ve kitaplara düşkün ailesi ile doğduğu köyde geçirmiştir (Pondev, 1976, s. 8). Eğitim hayatının sonlanmasının ardından doğduğu köyde geçirdiği süreç, Bulgar köylüsünü ve köy yaşamını farklı açılardan değerlendirmesine ve kurduğu organik bağları güçlendirmesine katkı sağlamıştır. Köyde, doğa ve hayvanlarla iç içe yaşadığı bu süreç eserlerindeki tasvirlerinde ve anlatımlarında görünür niteliktedir (Zarev, Karolev ve Tsanev, 1970, s. 774). Ailesinin ve çevresindeki köylülerin maruz kaldığı zorlu kırsal hayat, yoksulluk, hastalık gibi olumsuz yaşam koşulları, eserlerinde karakter olarak Bulgar köylüsünü, konu olarak da köy yaşamını ele almasında ve neticesinde de "Bulgar köyünün anlatıcısı" olarak kabul edilmesinde etkin rol oynamıştır. Bunun yanında, Sofya'da geçirdiği süreçte karşılaştığı zorluklar, şehir insanında beklediği samimiyeti bulamamış olması Pelin'i, köy yaşamına ve Bulgar köylüsüne daha da sıkı bağlarla bağlamıştır (Lalev, 1996, s. 5-6).

Elin Pelin, aldığı yaşamsal etkiler neticesinde eserlerinde gerçekçilik ve eleştirel gerçekçilik akımlarını kullanmış (Zarev, Karolev ve Tsanev, 1970, s. 773) ve sanatsal gerçekçilik kavramının Bulgar Edebiyatı'na girmesini sağlamıştır (İgov, 2010, s. 496). Toprak ve emek kavramı eserlerinde büyük bir öneme sahiptir. Köy yaşamını konu alan eserleri kısa olmasına rağmen ruhsal derinliği olan özelliktedir. Pelin, dönemin edebî yaklaşımlarından farklı bir tutum sergileyerek eserlerinde insan hakları, toprağa karşı verilen emeğin karşısında yaşanan yoksul hayatlar, iş gücünde adalet, kaçınılmaz olarak gerçekleşen değişimler neticesinde dağılan aileler, aile bağları, toplumun ahlaki değerleri ve aksayan yönleri gibi konulara odaklanmıştır. Bu bağlamda Pelin'in edebî yaratıcılığı hakkında Leman Ergenç şu ifadelerde bulunmuştur.

Pelin'in hikâyeleri köy yaşamının sadeliğine ve çeşitliliğine daha yakındır. Hikâyelerinde sosyal ve ahlaki sorunların dışardan gelmediğini, doğrudan doğruya yaşamın içinden sunulduğunu hissederiz. Çok yönlü görüşe sahip olan Pelin küçük hikâyelerini sanki kahramanlarına uygun bir şekilde yazmıştır. Bu küçük, hiçbir özellikleri olmayan insanların güncel yaşamlarını, insancıl duygularını, tüm ihtiraslarını, milli karakterlerini belirleyen özellikleri verir ve onların tipinde halkın gerçek simasını çizer. Köyde uzun yıllar yaşamış olan yazar, köy insanının iyiliğini, kötülüğünü, güzelliğini ve çirkinliğini görmüş ve gerçekçi bir yazar olarak kişilerin hiçbir özelliğini gizlememiştir. Köy yaşamını tasvir ederken katı gerçekleri; köylünün

yoksulluğu, çileleri, ruhsal açıdan fakirliği ve köy geleneklerinin kabalığını gösterir. Hikâyelerinde kişilerin adaletsizliğe karşı sert çıkışları onların sosyal açıdan canlılığını ifade eder. Bu konu tamamen E. Pelin'in yaratıcılığına özgüdür (Ergenç, 1996, s. 68).

Yaşamı boyunca deneyimlediği olayları, yarattığı karakterler aracılığıyla somut sosyal olaylar çerçevesinde okuyucuya aktarmıştır. Eserlerinin büyük çoğunluğunda olaylar diyaloglar ile gelişmekte ve karakterler çokça konuşmaktadır. Anlatıcı olarak, yarattığı karakterlerin önüne geçmek yerine onları özgür bırakmayı seçmiştir ve okuyucunun kendi yorumunu yapmasına izin vermiştir. Karakterlerin doğa karşısında sarfettikleri çabayı ve karşılığında maruz kaldıkları kazanç ve kayıpları hem maddi hem de manevi yönleriyle birlikte işlemiştir (İgov, 2010, s. 503).

İnceleme

Elin Pelin tarafından kaleme alınmış Toprak adlı eserin ilk baskısı 1922 yılında yapılmıştır. Çalışmada kullanılan kaynak eser "Elin Pelin Toprak Seçilmiş Yapıtları" adı ile 353 sayfa olarak 1972 yılında Sofya'da yayınlanmıştır. Bulgarcadan Türkçeye çevirisi Sabri Demirov tarafından yapılmıştır. İvan Popivanov'un "Elin Pelin" adlı önsözü ile başlayan kitapta Pelin'e ait 52 esere yer verilmiştir. (Elin Pelin Toprak Seçilmiş Yapıtları, 1972, s. 298-352).

Olay örgüsü ve şahıs kadrosunun incelemesinde kullanılan örnekler, kaynak eserden alınmak suretiyle sayfa numaraları belirtilerek verilmiştir.

Anlatma esasına dayalı edebi bir tür olan hikâyenin olmazsa olmazı olaydır. Bu bağlamda olay örgüsü hikâyenin başat unsurudur. Hikâyenin daha iyi anlatılmasında karakterler, mekân, zaman gibi unsurlar yardımcı rol oynar (Tekin, 2008, s. 62). Olay örgüsünün kurgulanması ve entrik yapının oluşturulması noktasında da canlı ya da cansız karakterler ve bu karakterler arasında ilişki söz konusudur ve "olay örgüsü insanın insanla, insanın toplumla, insanın tabiatla, insanın kendisiyle olan mücadelesinden doğar" (Çetişli, 2009, s. 59). Karakterler olay örgüsü içinde iyi/kötü, doğru/yanlış ve varlıklı/yoksul gibi zıt kavramları temsil ederler. Bu zıtlıklar olay örgüsü içinde farklı seviyelerde çatışmayı meydana getirir. Artan ve azalan bu çatışma durumu entrik yapıyı oluşturur (Çetişli, 2009, s. 61).

Olay örgüsü tek zincirli, çok zincirli ve helezonik olarak üç farklı yöntem ile oluşturulabilir. Tek zincirli olay örgüsünde olaylar bir karakter etrafında ve tek yönlü olarak gerçekleşirken, çok zincirli olay örgüsünde asıl olayı takip eden birden fazla olay gelişir. Helezonik olay örgüsünde ise birden çok olay iç içe geçer (Aktaş, 1991, s. 76-77)

Çetişli'ye göre "Edebiyatın temel hattâ tek konusu "insan"dır." Hikâyenin karakterleri olayın aktarılmasında baş rol oynarken aynı zamanda da konunun soyuttan somuta taşınmasında yer alır. Olay örgüsü içinde karakterleri çoğunlukla insanların oluşturmasının yanı sıra somut, soyut, cansız varlıklar ya da semboller de kullanılır (Çetişli, 2009, s. 66-69). Karakterler düz ve yuvarlak olmak üzere farklı şekillerde oluşturulabilir. Düz karakterler olay örgüsü içinde gelişen durumlar karşısında sabit kalırken, yuvarlak karakterler değişim gösterirler (Sağlık, 2010, s. 54). Karakterler olay örgüsünün oluşumu, gelişimi ve sonuçlanmasında, yazarın iletmek istediği düşünceyi aktarmada ya da zaman, mekân kavramının somutlaştırılmasında konumlanır (Çetişli, 2009, s. 69).

Şahıs kadrosunda karakterler olay örgüsünde aldıkları görevlere göre gruplara ayrılır. Asıl karakterler olay örgüsünün serim, düğüm ve çözüm bölümlerinde birinci derecede rol oynar. Olaylar, asıl karakterlerin etrafında gelişir ve diğer karakterler asıl karakterlerle olan ilişkileri bağlamında önem kazanır. Asıl karakterlerin karşısında karşı güç olarak konumlanan karakter ya da karakterler bulunur. Karşı güç olarak konumlanmış karakter olay örgüsünde çatışmanın ortaya çıkması, olayların düğümlenmesi ve entrik yapının oluşmasında görev alır. Yönlendirici karakterler asıl karakterlerin olay örgüsü içerisindeki davranışlarını ve kararlarını yönlendirir. Yardımcı karakterler diğer karakterlerin olay örgüsünde konumlandıkları görevleri yerine getirmeleri konusunda rol alır ve "olayın tamamlanmasında ihtiyaç duyulan ve zaman zaman ortaya çıkan yardımcılarıdır" (Çetin, 2011, s. 165). Yazarın sözünü emanet ettiği karakter olarak adlandırılan karakter ise yazarın dünya görüşünü ileten karakterdir. Fon karakterler ya da figüranlar olay örgüsü, zaman, mekân gibi unsurların daha gerçekçi bir şekilde okuyucuya aktarılması ve olaylar arasında bağın kurulması bakımından sosyal ortamın bir parçası olarak eserde yer alır (Çetişli, 2009, s. 69-71) ve "olay örgüsünde yer alan fakat olayın gerçekleşmesinde bir rolü olmayan öğelerdir" (Kolcu, 2011, s. 28).

Karakterlerin okuyucuya tanıtılmasında blok tanıtma ve dinamik tanıtma yöntemleri kullanılabilir. Blok tanıtma yöntemi ile karakter olay akışı kesilerek okuyucuya tüm yönleriyle tanıtılırken, dinamik tanıtma yönteminde karakter olay örgüsü içinde yaşananlara karşı gösterdiği tavır ve davranışlar vasıtasıyla okuyucuya kendini tanıtır (Çetişli, 2009, s. 71).

Eserin Olay Örgüsü

Toprak adlı eserde olay, Podgore² köyünde geçmektedir ve eser köyün ortasında bulunan kilisenin etrafında toplanan halk ve papazın yağmur duasına çıkmak üzere gerçekleştirdiği toplanma ve yürüyüşün tasviri ile başlar. İlkbahar henüz başlamıştır ve köyde yağmur beklenmektedir. Papaz yağmur duasına çıkmak üzere toplanan halk ile yürümeye başlamıştır. O sırada atıyla gelen Enü, Papaza yağmur duasının kendi tarlasında yapılmasını teklif eder. Tarlaya doğru hareket edilirken yolda genç bir kız Enü'nün dikkatini çeker. Tsveta adlı bu kız, yaşı küçük ve çok güzel bir kızdır. Kalabalık ve yoksul bir ailesi vardır. Tarla ve mal sahibi olma hırsı olan Enü, babasının borçlarını ve yoksulluğunu bilmesine rağmen bu kızını çok beğenir ve peşine düşer. Ağabeyi İvan ve yengesi Ana'ya Tsveta ile nişanlanmak istediğini bildirir. Ana'nın Tsveta'nın ailesiyle konuşması üzerine, Tsveta bu güzel haberi en yakın arkadaşı olan Stanka ile paylaşır. Stanka zengin bir ailenin tek çocuğudur. Kambur ve hastalığı olan genç bir kızdır. Enü'ye karşı hisleri olan Stanka, bu haber karşısında yeniden hastalanır. Enü ve Tsveta'nın nişanlanacağı haberi köyde konuşulmaya başladığı sırada, hasta Stanka'yı ziyarete gelen uzak akrabası Georgi, Enü'yü kendisiyle nişanlanmaya ikna edebileceğini söyler. Enü'nün tarla sahibi olma konusundaki zaafını bilen Georgi, Enü'ye Stanka'ya miras kalacak tarlalardan ve Tsveta'nın kalabalık ve yoksul ailesinden bahseder. Enü, bu konuşma sonrasında Tsveta ile nişanlanmaktan vazgeçer ve Stanka ile evlenir. Ancak Enü yaşadığı duygu geçişleri ile sürekli alkol içmeye başlar ve Tsveta'yı unutmaya çalışır.

Çocuğu olmayan ağabeyi ve Enü arasında adaletli bir miras paylaşımı yapılmıştır. Tarla sahibi olma hırsını bilen köylüler Enü'nün miras paylaşımı sırasında sorun çıkarmamış olmasına son derece şaşırılmıştır. İvan, kardeşine karşı her zaman şefkat dolu yaklaşmıştır. Ancak Enü'nün tarla ve sahip olma hırsı iki kardeş arasındaki bağı zedelemeye başlamıştır. Enü, tarlalarını birleştirerek tek parça büyük bir araziye sahip olmak istemektedir. Miras paylaşımı sırasında ağabeyine düşen bir tarla buna engel olmaktadır ve bu tarlanın içinde büyük bir meşe ağacı bulunmaktadır. Enü'nün tarlayı başka bir tarla ile değiştirme ya da satın alma teklifini ağabeyi kabul etmez ve dilerse tarlayı hediye edebileceğini ya da meşe ağacını kesebileceğini söyler. Enü, ağabeyinin kabul etmeyişiine çok sinirlenir. Ağabeyinin ölmesi durumunda, çocuğunun olmaması sebebiyle tüm tarlaların zaten ona kalacağını ve tarlalarını büyük bir parça haline getirebileceğini kurgulamaya başlar. Alkollü olduğu bir gün, tarlada meşe ağacının altında uyuyan ağabeyini görür ve eline bir taş alıp kafasına vurur. Kanlar içinde

---

² Bulgaristan'ın Vidin Bölgesinde bir köy ve belediye olan Makreş'e bağlıdır. Makreş, Tuna Platosu'nun batısında yer almaktadır.

kalan ağabeyinin üzerine meşe ağacını devirir ve oradan kaçır. Alkolün etkisi geçmeye başlayınca bu yaptığından pişmanlık duymaya başlar. Köye dönerken yolda yengesi ile karşılaşır. Yengesi öküz arabasıyla abisini hastaneye götürüyordur. Ağabeyinin bu hâle nasıl geldiğini kimse görmemiştir. Ağabeyi hastanede tedavi görürken Enü evden çıkmamaya başlar. Pişmanlık duygusu ağır basar ve ağabeyi düzelirse her şeyi itiraf etmeye karar verir. Ancak ağabeyi tam olarak düzelemez. Enü, sadece ailenin ve sağlığın önemli olduğunu, mal varlığının ve toprağın geçici olduğunu düşünmeye başlar ve sahip olduğu tarlaları dört beş yıl içinde satıp bitirir. Stanka ile tüm iletişimini koparır ve yoksul bir adam olarak mutluluğu sadece alkolde arar. Bir kış günü rakıdan zehirlenip on gün içinde ölür.

Eserin Olay Örgüsü Bakımından İncelemesi

Eserde çok zincirli olay örgüsü kullanılmıştır. Asıl olay Enü'nün Tsveta ile nişanlanmak istemesidir. Asıl olayı, Enü'nün Tsveta ile nişanlanmaktan vazgeçerek Stanka ile evlenmesi ve Enü'nün tarla hırsı sebebiyle ağabeyi öldürme girişiminden oluşan olay halkaları takip eder.

Eserin serim bölümü köylülerin yağmur duası için toplanması ve çevrenin tasviri ile başlar.

Kilise çanı aralıksız çalıyor ve köy üzerinden dalga dalga bütün ovaya yayılıyordu tatlı sesi. Kiliseden sancaklar çıkarıldı. Papaz, sırmalı dinsel tören çüppesiyle öne geçti, halk da arkasından yollandı ve bayır aşağı inen renkli bir tören alayı uzun bir sıra hâlinde köyün yeşilliklerine gömüldü. Az sonra al renkli ipek sancaklar köy kenarında göründüler ve şoseye çıkarak uzun bir sıra hâlindeki köylülerle yola devam ettiler. Renkli yeni elbiselerle yol âdeta çiçeklerle döşenmiş gibi görünüyor ve artık iyice kızdıran güneşin ışınlarıyla da parlıyordu. (Elin Pelin Toprak Seçilmiş Yapıtları, 1972, s. 298)

Enü tarla sevgisi ve mal hırsı ile tanınan biri olması sebebiyle, köylüler tarafından mal varlığı olan bir ailenin kızıyla evleneceği düşünülür. Yazar, mal varlığına olan düşkünlüğün güzellik ve sevgi karşısında nasıl yenildiğini diyaloglar ve duygu geçişleri ile okuyucuya aktarmıştır.

Enü utana utana gülümseyerek yengesine baktı ve:

- Abla, dedi, evlenmeye karar verdim, ne diyeceksiniz?
- Sıkılıyorum söylemeye. Beğenmeyeceğinizi biliyorum.
- Beğenmez olur muyuz? Mademki sen beğeniyorsun, biz de beğeneceğiz.
- Kominkinlerin Sveta ... (s. 306)

(Georgi) — Enü, kalk be, kalk ver birer kadeh, dünürlük edeceğim sana, diye haykırdı.

Enü faltaşı gibi açtı gözlerini, eliyle alnını ovuşturup doğruldu.

— Enü, rakı ver birader, rakı, haydi de kambur Stanka'yı alacağım sana. Güzel değil ama, iyi kalpli, en mühimi de malı mülkü var. Köyün en zengini kim, onlar değil mi? Meranın yarısı onların. Yarın öbür gün ihtiyar öldükten sonra kime kalacak bu mal? Kıza değil mi? Var mı başka mirasçı? Yok. (s. 313-314)

(Ana) — Melek gibi kız! Ve ne tatlı konuşuyor! Anası ile de konuştum.

— Nişanlamış olmayasın beni?

— Henüz nişanlamadım, ama hazırım. Sen sadece olur de, hemen giderim dünürlüğe.

— Acele etmeyelim o kadar abla. Nesi var Tsveta'nın? Sadece bir güzelliği. Güzellik bir vakte kadar. (s. 314-315)

Eserin düğüm bölümü, Enü'nün Tsveta ile nişanlanmaktan vazgeçerek Stanka ile evlenmesi ile ortaya çıkan olay halkası ile başlamıştır. Eserde yönlendirici karakter olarak konumlandırılan Georgi, Stanka'nın da isteğiyle Enü'nün Tsveta'dan vazgeçerek Stanka ile evlenmesini sağlamıştır.

(Georgi) — Stanka ma, neye uzanmış yatıyorsun. Biliyorum, biliyorum ben senin hastalığını. Amma da budalası ha, neye söylemezsin Bazuneka. Her şeyi yapar, yardım ederim sana. Kızartılmış piliç gibi Enü'yü tepside hazır bulursun. Nişanlanmış diyorlar, rüzgâr iş. Söz verilir de geri de alınır, İlçoların Tsvetası yarar mı ona hiç. Yüreği doyar mı onun Tsveta ile. Enü'ye sen zenginlik ver. İster misin sen onun kafasına sokayım bunları!.. (s. 323-324)

(Georgi) — Enü, sen pratik adamsın, mal canlısın, hepimiz biliyoruz bunu. Ama bir işte yanıldın, sana yakışır bir serveti kaçırdın. Kambur Stanka'yı almalıydın sen. Nesi varmış kızın? Ama babasının o bildiğin malı mülkü, bütün serveti, hepsi senin olacaktı, ihtiyarlar artık yaşını yaşamış, dişini dişemiş kimseler, bugün varsalar, yarın yok. Sadece bir evlâtları var. Onun da ne kadar yaşayacağı belli değil. Biliyorsun ya, hastalıklı, sakat.

— E?

Ne demek istediğimi anlıyorsun. Gökten düşmüş gibi böyle hazır bir servete konacaksın. Sana mal yaraşır ve konabilirsin o mala. Ama sen ne yaptın, kör gibi gittin sokuldun köyün en fakara evine, başkalarını beslemek için. (s. 325-326)

Ama Enü'nün hiç aklına bile gelmezdi Stanka. Şimdi babasının bütün malı mülkü, o büyük tarlaları, çayırıları, iki büyük bahçesi ve değirmeni, dağdaki ormanı ve otağı, bütün hepsi gözünün önüne seriliyordu ve konmak istiyordu bunlara. Ama kolları bağlıydı. Kendisi bağlamıştı. Bir kin duydu içinde Tsveta'ya karşı, kurnazlıkla, ya da büyü ile bağlamıştı gözlerini onun. Doğrulup kalktı ve masaya bir yumruk vurarak: (Georgi'ye)

— Budala imişim ben! Bu servet benim olabilirdi, kaçırdım!

— Hayır, Enü. Geç değil, kaçmış değil.

— Ne der elâlem?

— Serçelerden korkan darı ekmez.

— Düşünmek lâzım.

— Kısadan kes biç. Çok düşünmek istemez bu iş. (s. 326)

Şimdi ileri geri gezinirken, Stanka'ların tarlalarını düşünüyor, dekarları hesaplıyordu. Yüzü çirkin ve çatıktı.

Birden küçürek bir kız girdi meyhaneye. Komşuların bir kızcağızı koşa koşa gelmiş, yorulmuştu. Ürkek bir bakışla köşe bucağa ve tegzâha bakıyordu.

— Ne var? Kimi arıyorsun? diye sordu Enü öfkeli öfkeli.

— Enü abi, İvanitsa abla eve gelmeni ısmarladı. Tsveta ablam sizdeymiş.

Enü irkildi ve öfkeyle ayağını yere vurarak:

— Var söyle, gitmeyeceğim. Tsveta da nereden geldiyse oraya gitsin. Görmek istemiyorum artık onu. (s. 328)

Bir diğer olay halkası Enü'nün tarla hırsı ile ağabeyinin tarlalarına da sahip olmak istemesi ve ağabeyini öldürme girişimi olmuştur. Enü, mal uğruna Tsveta'dan vazgeçerek Stanka ile evlenmesine rağmen sahip olduğu mal ve tarlalardan memnun olmayarak ağabeyinin ölümü üzerine planlar yapmaya başlamıştır.

Bir şey dedi Enü içinden. Ama ses çıkarmadı, kaşlarını çattı, dudaklarını büzdü ve bir şeyler homurdandı burnundan.

(İvan) — İyi mülk yaptın! dedi ağası.

— Bütünleyemedim gerektiği gibi ve buna canım sıkılıyor, diye soğuk bir cevap verdi Enü.

— Niçin?

— Senin tarlan engel oluyor.

— Eh, Enü, başka bir şey olsa, kaldırıp atalım, def edelim tarladan, ama tarla bu, neredeyse, orada. Bir yerden alıp başka bir yere götürülemiyor ki, ne yapalım? dedi İvan kardeşçe.

— Sat onu bana, abi.

— Nasıl satarım be Enü. Babadan kalma. Sen de pek o kadar açgözlü olma, kardeşim... Ya bak, az mı genişledin! Yeter bu kadar.

— Merak pusta kalası, merak, abi ... Bütün olmasını istiyorum bu yerin... Başka birinin tarlası sokulmasın buraya. Şimdi bu yeri böyle çentilmiş gördükçe, yüreğim de çentiliyor. Trampa yapalım, dedi Enü hararetle.

İvan gülümsedi.

— Şaşıyorum sana, Enü... Kime benzemişsin böyle bilmem? Soyumuzda böyle toprağa açgözlü bir kimse yok. Tamahkâr olma... Satmaktan veya trampa etmektense, daha iyi bağışlayayım. Ama kalsın olduğu yerde de bu dünyada başka insanların da var olduğunu hatırlarsın, dedi İvan şaka yollu.

Enü yine somurttu ve önüne baktı, İvan gözlerindeki tamahkârlığı gördü ve geleceği geldi.

— Abi, sende çoluk çocuk yok, ne yapacaksın malı mülkü? Sat bu yeri bana...

İvan'a bu söz ağır geldi ve gücendi.

— Bunu beklemezdim senden Enü. Yakışır mı sana böyle konuşmak? Sende de yok çoluk çocuk...

— Benimki daha belli değil, ben daha dün evlendim, ama sen artık...

— Allaha küsemeyiz, dedi İvan sakinlikle. Gücüne gitmişti Hiçbir şey demeden yollandı, başını eğiltti, yavaş yavaş tarladan geçerek yola çıktı.

Enü bir hayli homurdandı onun ardından ve pek iyiye bakmıyordu gözleri. (s. 335)

Olay örgüsü abisini öldürme girişimi sonrasında pişman olan Enü'nün davranış değişiklikleri neticesinde sahip olduğu tarlaları satması, yalnız ve yoksul bir adam olarak ölmesi ile sonuçlanmıştır.

Dört beş yıl içinde tarla çayır kalmadı Enü de sattı hepsini, en fukarası oldu köyün. Issızlıktan evi de çöktü. Kendisi çirkinleşti, şişti, ihtiyara benzedi ve bir omuzu sinirli sinirli oynamaya başladı yüzüne doğru, sanki bir şey soruyordu ona. Meyhanelere gider ve beklerdi merhametli insanlar bir şeyler ikram etsinler diye. Bazan işe yollarlardı onu öteye beriye bir kadeh rakı karşılığına, ya da ahır temizlettirirlerdi. (s. 352)

Kış gayet çetindi. Kar evlerin saçaklarına kadar çıkmıştı ve mezarlığa kadar götüremezdi insanlar onu. Kilisede bıraktılar cesedini. Köylüler acıyarak vedalaştılar onunla. Her cenazeye yapıldığı gibi, mum koydular ellerine, ama kiliseden çıkarken unuttular mumu söndürmeyi. Gece Enü'nün cesedi mumdan tutuşmuş yanmıştı, üç dört gün sonra kardan yol açıp gömmeye gittikleri zaman onu kömür gibi yanmış buldular. (s. 352)

Eserin olay örgüsünün geçtiği yer hakkında bilgi verilirken, zaman hakkında açıklayıcı bir bilgi verilmemiştir. Zaman, olay akışı içinde yardımcı unsur olarak kullanılmıştır.

Podgore köyü ortasında bayır tepesindeki koca karaağaçlara yakın yeni bir kilise binası görünüyordu ak ak ve etrafındaki alanlığa halk toplanıyordu bayramlık elbiseleriyle. (s. 298)

Hıdrellez'in ilk haftası, ilk pazar günüydü, iki aydır yağmur yağmamıştı ve yağmur duasına çıkıyorlardı ovaya Podgoreliler. (s. 298)

Bir kış iyice hastalandı Enü. İvan'ın karısı aldı onu eve ve kardeşi gibi bakıyordu. Tsveta da sık sık dolaşiyor, yemek getiriyordu ona.

Fakat rakının zehirlediği Enü hastalığa çok dayanamadı ve on gün içinde öldü. (s.352)

Bahar henüz basmıştı. Yol boyundaki alanlılarda ve ağaç gölgelerinde paskalya bayramından kalma kızıl yumurta kabukları görünüyordu. Yaz uzaktı. Umut vardı henüz. (s. 299)

Gece iyi bir ilkyaz yağmuru yağmıştı, onun için de gün yıkanmış gibi hoş, temiz ve şendi. (s. 309)

Ailenin uzun yıllar önce bahçeye ektiği meşe ağacı, ailenin birlik ve beraberliğini, geçmişini sembolize etmektedir. Meşe ağacı, kardeşler arasındaki bağın zedelenmesi neticesinde kesilmiştir.

Uzak değildi çiftlik. Önünde büyük bir örümcek ağı gibi uzun tel avlu göründü. Ağasının geniş tarlası bozuyordu bu ağı. Yüzyıllık koca bir meşe ağacı yükseliyordu bu tarlanın ortasında. Enü'ye ta çocukluğundan bir yakınlığı vardı bu ağacın. Dedemizin tarlası, derlerdi onlar bu yere, öyle derdi babaları da. Enü buraya her geldikçe bu meşe ile tarlayı görür, hasetlik duyardı, kendi tarlaları arasına başkasının bir hayvanı gibi uzanıp yatmış görür, kini ve kıskançlığı kabarırdı. Tel avlunun dosdolay çekilmesine bu yerin engel olduğunu gördükçe kızar, homurdanırdı. (s. 334)

Eserin Şahıs Kadrosu

Eserin şahıs kadrosu Enü, İvan, İvan'ın Karısı Ana, Tsveta, Stanka, Georgi ve figüranlardan oluşmaktadır.

Enü

Enü eserin içinde konumlandığı görev gereği asıl karakterdir. Enü, tarla sevgisi ve mal sahibi olma hırsı olan genç bir delikanlıdır. Bir yıldır meyhane işletmektedir. Dönemin varlıklı kişilerini sembolize eden bir özelliكتedir.

(Enü Ana'ya) — Acele etmeyelim o kadar abla. Nesi var Tsveta'nın? Sadece bir güzelliği. Güzellik bir vakte kadar.

— Ha, bu da iyi! dedi İvan'ın karısı şaşarak.

— Nesi olsun istiyorsun? Gençlikte güzellik, ne olsun daha!

— Babası dalmış borca, çoluk çocuk kalaba. Kalacaklar başıma, durma düşünüyüm bir daha ne yapayım diye. Mallan mülkleri olsa, bir şeyler getirebilse, ama nerde.

— E, bu da ne demek! diye şaştı yengesi. Bu yaşta böyle düşünmek! Mal mülk zenginlik ne demek! Güzellik, iyilik hepsinden üstündür.

— Zengin olayım, çiftliğim olsun istiyorum ben. Ata binip dolaşayım çiftliği ve bir uçtan öteki ucu görünmesin.

Ve Enü'nün açıklanan düşüncesinde Stanka'nın babasının geniş tarla ve çayırıları uzanıp serildi. Bunu yengesine söylemek için ağzını bile açmıştı ama sadece gülümsedi. Utandı söylemeye. (s. 315)

Asıl karakter olan Enü'nün okuyucuya tanıtılmasında diyaloglar önemli bir rol oynamıştır. Enü'nün köylüler karşısında kendisini daha varlıklı biri olarak görmesi diyaloglarla aktarılmıştır. Yuvarlak karakter olarak oluşturulmuştur. Tsveta'nın güzelliği ve ona karşı beslediği masum duygular, toprak ve mal sahibi olma hırsı karşısında yenik düşmüştür.

Enü dönüp dönüp ters tarafta, uzaklarda görünen yeşil ağaçlığı gösteriyordu eliyle.

(Papaz) — Enü, yolumuzdan alma bizi. Ha orası, ha burası. Hep bir. Yeter ki, dualar yürekten olsun.

— Hayır, olmaz! diye direniyordu Enü.

— Gelin oraya gidelim, şu benim çayırılığa.

"Benim çayır" derken gözleri parlıyor, göğsü kabarıyor ve bütün o tıknaz vücudu sanki şişiyordu.

— Bol bol ikram edeceğim, ikram edeceğim! diyordu etrafına üşüşen insanlara dönerek. (s. 300)

Enü'nün tarla hırsı ile geliştirdiği ağabeyini öldürme konusundaki düşünceler iç monolog yöntemi ile verilmiştir.

Saban arkasında yürüyen ağasına bakıyordu Enü. Öküzlere bağırdı İvan ve sesi Enü'ye kadar geldi.

— Ne olursa olsun. Sen daha fazla süremeyeceksin bu tarlayı! diye kötü kötü düşündü Enü ve kuşağından rakı şişesini çıkardı.

— Yok, yok ... Ya sen ya ben, diyordu aklından Enü ve ağasına bakıyordu gözlerini ayırmadan. (s. 341)

Enü karakterinin, sahip olduğu toprak hırsı ve sevgisinin okuyucuya aktarılmasında geniş anlatımlar ve tasvirler kullanılmıştır.

Kızgın toprağın, yeşil tarlaların hoş kokusu mest etti onu. Uyandırdı, çağırdı tarla, çayır satın alan toprak adamı Enü'yü. Çimenleri çiğneyerek başladı tarlalarını dolaşmaya, iri iri adımlarla çavdar ekili ilk tarlayı dolaştı. Başu açık yürüyordu. Çizmeleri parlaktı. Sınırlarda duruyor, her tarafı gözden geçiriyor, bir ot koparmak, bir taş alıp atmak için eğiliyor ve tekrar yürüyordu. İşte ikinci tarla, işte çayır, işte nadaz ... Her yerde duruyor ve her şeyi gözden geçiriyordu. Eğilip yerden toprak alıyor, elinde ufalayıp kokluyor ve saygı, sevgiyle atıyordu yere kokladığı toprağı. Kollarını geniş geniş açarak adımlıyordu iri iri adımlarla. Yerden kötü ruhu kovmak için Hak tarafından yollanmış bir ere benziyordu. (s. 303)

"Şimdi ovada atı koşturuyordu öfkeli öfkeli. Gaddarca mahmuzluyor ve dizgini daltalıyordu. Enü hiç anlamadan ilk tarlasına, köye en yakın olan tarlasına gelmişti. Yeşil bir kadife gibi seriliydi önünde, akşamki yağmurdan sanki çiğ düşmüş gibiydi üzerine, ağır bir kuraklıktan sonra yeniden canlanmıştı. Tarlanın bu görünüşü karşısında Enü üzüntüsünü unuttu, fenalığı da geçti. Tarlanın bütün sınırlarını dolaştı at üzerinde ve bir hayli bakıp bakıp sevindi. Daha ötede çayırı vardı, oraya da gitti. Kuraklıktan biraz zayıflamıştı çayır, ama canlanma umudu vardı. Yüreğı hopladı, toprağın sihirli kokusu onu yeniden mest etti ve delicesine tarladan tarlaya koşturmaya başladı atı. (s. 311)

Enü'nün ağabeyini öldürme girişimi sonrasında yaşadığı değişim olay örgüsü içinde tarla satmaya başlaması, söylem ve düşüncelerindeki farklılıklar ile gösterilmiştir.

Enü içmedi o gün ve rastgele bir borçlusunu tarla teklif etmişti ona, satın almayı ilk defa reddetmişti Enü. Hem de tarla çiftliğine yakındı. Artık çiftlik tarafına da gitmek istemiyordu. Korkuyordu o yeri hatırlamaktan. Bir gün, içkili bir sırasında, meyhanede herkesin karşısında: — Artık çiftlik lâzım değil bana. Ayaklarım kurusun o tarafa gidersem. Satacağım o yeri. Agamin başına gelen bu felâketten sonra haram bana orası. Satacağım, bağışlayacağım. Kiliseye, okula bağışlayacağım, dedi. (s. 348)

Ne kadar hazır parası varsa tüketmişti Enü ve artık hiçbir iş de yapmıyordu, satmaya başlamıştı tarlalarını. Ucuz veriyordu ve çabucak yapıveriyordu pazarlığı, daha vakitlice köylülerden kimileri satın alıyordu. Enü paraları alır, bir iki hafta içinde hepsini yir içerdi. Ağasını sağ salim görmek, ondan af dilemek düşüncesi yavaş yavaş terk etmişti onu, çünkü, İvan iyileşmeyecek, ondan artık adam olmayacak diye konuşuluyordu. (s. 349)

İçtiği ve bir şeyler sattığı zaman pek bağırmadan, sessizce insanlara şöyle diyordu:

— İstemiyorum hiçbir şey! Hiçbir şey lâzım değil insana dünyada. Hepsi rüzgâr. (s. 351)

Enü, olay örgüsü içinde meydana gelen olaylar karşısında sürekli tavır ve davranış değişikliği göstermiştir. Kambur olduğunu bilmesine rağmen mal varlığı sebebiyle Stanka ile evlendikten sonra fiziksel özelliklerinden rahatsız olmaya başlamıştır.

Fakat çok geçmeden Enü kötü bir insan olmaya başladı. Karısının biçimsiz vücudu canını sıkıyordu onun. Stanka bir arkadaş gibi muamele ederdi ona ve Enü'nün de bir arkadaş gibi davranmasını dilerdi. Alışverişini, planlarını, kârını, neler düşündüğünü bilmek isterdi, ama Enü hiçbir şey paylaşmazdı onunla. Acıdığı için tutuyordu kapısında Stanka'yı ve her zaman sezdiriyordu bunu Stanka'ya. Zoru zoruna dayanıyordu o buna ve mümkün olduğu kadar uzak kalmaya çalışıyordu Stanka'dan. Gündüzleri meyhanede vakit geçirir, ya da kır işlerine giderdi, akşamları geç vakitlerde dönerdi eve. Stanka o vakitlere kadar beklemekten yorulur, usanır yatıp uyurdu. Sabahları erkenden ve çabucak çıkardı evden ve meyhanede kahvaltı ederdi. Git gide uzaklaşıyor ve unutuyordu Stanka'yı. (s. 330)

Enü ve İvan mal paylaşımı sırasında adil davranmıştır. Enü, okuyucuya son derece toprak hırsı olan biri olarak tanıtılmıştır. Enü'nün mal paylaşımı sırasında sorun çıkarmamış olması ise anne ve babasının yakın bir zamanda vefat etmiş olması ve miras paylaşımın kısa sürede yapılmış olmasına bağlanmıştır. İvan, ağabey olarak kardeşine karşı koruyucu tavrını sürdürmüştür.

İki kardeş, Kunço'ların oğulları Enü ve İvan, mirası bölüşmüşlerdi ama, beraber yaşıyorlardı, çünkü Enü ergendi henüz.

Toprak, dam, samanlık, ev, bütün mal mülk yakın hısım akraba ve noter karşısında hiç kavgasız olarak bölüşülmüştü. Rahmetli ana babalarına saygıları vardı onların. Ve miras taksimi ölümlelerinden az sonra yapıldığı için, kederden doğan iyi duygular henüz terk etmemişti onları.” (s. 303-304)

“Kura çekerken Zvezdelin adında o yağız, beşli at İvan'a düştü. Enü sarardı, soldu, sonra kızardı, öfkesini gizlemedi ve dokunaklı bir şekilde:

— İkbalsız adamım vesselâm! dedi.

Kardeşini seven İvan iyi kalple gülümsedi ve tatlı bir bakışla ona kardeşçe:

— Enü, Zvezdelin bana düştü ama, ben onu sana bırakıyorum. Sen onu daha küçükten bakıp büyüttün, ona alıştın, varsın senin olsun, dedi.

Ağasının bu sözleri karşısında Enü eğildi, elini yakalayıp öptü. (s. 304)

Enü önceden düşündüğü yere çiftlik kurmaya girişmişti. Tarla satın alıyor, çayır satın alıyor, bir yere topluyordu. Stankanın babası aynı yerden ona ekili iki büyük tarla bağışlamıştı. Enü bu yeri dikenli telle sardı.

Fakat elli dekar toprağı içine alan bu geniş dört köşe yere ağası İvan'ın büyük bir tarlası çivi gibi sokuluyor, bozuyordu bütünlüğü. Canını sıkıyordu bu Enü'nün, olmuyordu istediği gibi, ama ne yapabilirdi, mirası bölüşeli pek çok olmamıştı, henüz ot bitmemişti babalarının mezarında. Ağabeyiyle bu tarlayı trampa etmek istiyordu ama, böyle iyi bir yerde bir tarlası

yoktu. Satın almayı da düşünmüyordu, çünkü ağası her ne pahasına olursa olsun, satmazdı bu yeri. Babasından kalan toprağı kutsal sayardı o. (s. 329)

Zararlı alışkanlıkların meydana getirdiğı olumsuz sonuçlar eserde dikkat çeken diğeri bir özelliktir. Enü, içinde bulunduğu duygu karmaşasından alkol vasıtası ile uzaklaşmaya çalışmıştır. Alkol alışkanlığı olay örgüsü üzerinde durulan bir olgu olmuştur.

Enü hemen hemen hiç aymıyordu. Sabah akşam meyhaneyi sarhoş açar, sarhoş kapardı. (s. 338)
Bu uzun, heyecanlı gezintilerden sonra da uyuyamadığı zaman, yalnızca başı dumanlanıncaya kadar kadeh kadeh arkasından rakı çeker, sigara içer, öyle yatardı. Böyle geçirdiğı gecelerden sonra kendisinde yorgunluk duyardı, başı ağrırdı, insanlara karşı kötü olurdu ve nefret edercesine kızardı kendisine. (s. 311)

Akşam çok rakı içti Enü. Meyhanesinde bir alışveriş olmuştu ve bu münasebetle insanlar geç vakte kadar oturup içtiler. Enü de içti onlarla. Yıllanmış erik rakısı ile dolu küçürek bir fiçı açmıştı. Sarı bir renk almış ve konyak gibi keskin olmuştu bu rakı. (s. 313)

Bazen o kadar çok kızılıyordu ki, oradan öfkeli dönüyor ve alabildiğine içiyordu. Şarabı içkiden saymıyordu, rakı içiyordu sadece. (s. 329)

O akşam Enü gayet çok içti, hiç yoktu bu kadar içtiğı. Bağırıldı, sövdü, kadeh kırdı, tabanca ile havaya ateş etti ve bir kimseye diş bilemedi. (s. 336)

İvan

İvan, eserde karşı güç olarak konumlandırılmıştır. Enü'nün büyük kardeşidir ve birkaç yıllık evlidir. Çocuğı yoktur. Kardeşine karşı büyük bir sevgi beslemektedir.

İvan'ın Karısı Ana

İvan'ın karısı Ana, eserde yardımcı karakterdir. İyi kalpli ve sevimli bir kadındır. Sürekli hastalanan bir yapısı vardır. Çocuk özleminden sararıp solmuş olarak tasvir edilmiştir. İvan ve karısı Ana, düz karakter olarak oluşturulmuştur. Olay örgüsünde Enü'ye ve meydana gelen diğeri olaylara karşı tavır ve davranışlarında değişiklik yaşanmamıştır.

İvan artık birkaç yıldır evliydi ama, çocukları yoktu. Bu ona da karısına da daimî bir üzüntü idi. Kendi içine kapanmıştı, katılmazdı pek insanlar arasına. Karısı da kiliseleri, manastırları dolaşırđı, iyi kalpli, sevimli bir kadındı, sık sık hastalanırdı, çocuk hasretinden ve elâlemden sıkıldığı için sararıp solmuş, ürkek ve âdeta vesveseli olmuştu. Evlerinde sevinç yoktu. (s. 304)

Tsveta

Tsveta, eserde yardımcı karakter olarak yer almıştır. Kominkinlerin Tsveta olarak okuyucuya tanıtılmıştır. 17 yaşındadır. Beyaz tenli, siyah gözlü, güzel ve utangaç bir kızdır.

Taze gül gibi küçürek, gayet güzel bir körpe kız yüzü göründü bu baş örtüsünün altında. İki iri siyah göz Enü'nün gözleriyle karşılaşınca yere baktı utanarak.

— Kominkinlerin Tsveta! Ne zaman da güzelleşmiş bu kadar! dedi Enü.

Zülüflerini düzeltmek için elini kaldırdı kız. Beyaz yeni dirseğine indi. Tombulca kolları çevik çevik oynadı. O siyah gözler de sıkıla sıkıla gizlice Enü'ye bakıyordu ara sıra. (s. 301)

— Güzel kız, dedi Enü.

— Babasını tanıdığım için bakmaya kıyamıyorum, dedi Ivan. Köpeklere bile borçlanmış. İçkiye verdi bütün mülkünü. Evlâtları çalışkan, ama nasıl büyütecek onları bilmem.

— Bir değil, iki değil, tam dokuz çocuk. Sveta en büyükleri, anası da deli gibi seviyor onu, dedi yengesi.

— İyi, güzel kız, dedi Enü haklı görünmek için. Çok iyi kız! (s. 306)

Tsveta yoksul ve kalabalık bir ailenin kızı olarak tasvir edilmiştir. Enü'nün sevgisi, babasının yoksulluğu ve borçları hatırlatılması sonunda değişime uğramıştır. Tsveta'nın babasının Enü'ye borçlu olduğu ve Enü'nün babasını küçümsediği gösterilmiştir.

Köye yakın bir yerde Tsveta'nın babası İlço Kominkine yetişti. Bir yerden dönüyordu o. Enü atı mahmuzladı, darttı dizgini öfkeli öfkeli ve selâm vermeden geçti.

— Enü, nereye böyle? dedi İlço.

Enü sert ve kaba bir şekilde:

— Görmüyor musun nereye, köye, dedi.

İlço ses çıkarmadı. Enü'nün ne hırçın bir delikanlı olduğunu biliyordu ve çatmak istemiyordu ona.

Enü bir hayli geçmişti onu. Fakat birden atı çevirdi ve dönüp İlço'yu karşıladı.

— İlço ağa, biliyorsun ya, küçük bir hesabımız var seninle, niçin gelmiyorsun düzeltelim onu?

İlço ağanın fenasına gitti bu söz.

— Düzelteceğiz, Enü, bırakmayacağız öyle.

— Düzelteceğiz! Ne zaman düzelterek? dedi Enü sert sert ve tekrar sürdürdü atı köye doğru. (s. 312-313)

Stanka

Stanka, eserde yardımcı karakterdir. Tsveta'nın en yakın arkadaşıdır. Kambur ve hastalıklı bir kızdır. Varlıklı bir ailenin tek çocuğudur. Tsveta'nın yakın arkadaşı olmasına rağmen Enü ile nişanlanacağını duyduğunda hastalanmıştır ve Enü'nün Tsveta'dan ayrılmasını sağlayarak evlenmeyi kabul etmiştir.

(Tsveta) —Nişanlanacağım.

Stanka başını eğdi.

Enüyle nişanlanacağım. Bugün yengesi geldi bize. Aramızda görüştük, konuştuk. Ama çok rica ederim, Stankacığım, sadece sana bildiriyorum, sakın başka bir kimseye çıtlatma.

Stanka, birden Tsveta'nın elini bıraktı, benzi kaçtı, hafifçe duvara dayanarak yere çöktü ve önceden oturmakta olduğu küçük iskemleye başını kapadı. (s. 320)

Stanka, evlendikten sonra fiziksel ve ruhsal birtakım değişiklikler geçirmiştir.

Stanka gelin olunca, gül gibi açıldı. Onun o solgun, acıklı yüzü, pembeleşmiş ve sevinçten parlamıştı, o hastalıklı, cılız vücudu de sanki yeni güç toplamış, kamburu biraz doğrulur gibi olmuştu. Her gün yeni elbiseyleydi, başında ipek mendil, boynunda da altın dizisi vardı. Kendisini bütün bütüne eve vermiş, daha küçüklükten beri saydığı Enü'ye köle olmuştu. (s. 329)

Stanka Enü'ye karşı olan sevgisi karşılığında en yakın arkadaşını kaybetmeyi göze almıştır. Ancak Enü'nün tarla hırsı, alkol düşkünlüğü ve kendisi ile ilgilenmemeye başlaması sonrasında yaptığından pişman olup Tsveta'nın kendisini affetmesini istemiştir.

Stanka durdu, arkadaşının elini tuttu ve Tsveta'ya o kadar kederli bir bakışla baktı ki, Tsveta acıdı ona. Birlikte çıktılar dükkândan ve sessizce yürüdüler.

— Tsveta, kardeşçğim, affet beni kuzum. Ben sana büyük bir fenalık ettim, dedi. Stanka boğula boğula. Ve önüne bakıp içini çekerek:

— Onun için de Tanrı beni cezalandırdı.

— Unutuldu hepsi, Stanka. Kime ne yazıldıysa.

Georgi

Georgi, eserde yönlendirici karakterdir. Stanka'nın uzaktan akrabasıdır. Enü'nün Tsveta'dan ayrılıp Stanka ile evlenmesi konusunda etkili olmuştur.

— Enü, kalk be, kalk ver birer kadeh, dünürlük edeceğim sana, diye haykırdı.

Enü faltaşı gibi açtı gözlerini, eliyle alnını ovuşturup doğruldu.

— Enü, rakı ver birader, rakı, haydi de kambur Stanka'yı alacağım sana. Güzel değil ama, iyi kalpli, en mühimi de malı mülkü var. Köyün en zengini kim, onlar değil mi? Meranın yarısı onların. Yarın öbür gün ihtiyar öldükten sonra kime kalacak bu mal? Kıza değil mi? Var mı başka mirasçı? Yok. (s. 313-314)

Figüranlar

Hikâyedeki figüranlar, Tsveta'nın annesi, Papaz, ihtiyar Klişar³, meyhanedeki hizmetçi ve köylülerden oluşmaktadır. Figüranlar, olay örgüsü içinde hikâyenin somutlaştırılması ve inandırıcılığın artırılmasında yardımcı unsur olarak kullanılmıştır.

Değerlendirme

Elin Pelin, eserlerinde genel olarak serim bölümünden düğüm bölümüne hızlı bir geçiş yaparak çözüm bölümünü hızlıca sonuca bağlar. Ancak Toprak adlı eserde bu durum geçerli değildir. Olay örgüsünün geçtiği zaman hakkında bilgi verilmemiştir. Serim bölümünde ilk baharın başladığı bilgisi verilmiştir. Eserin sonunda Enü bir kış günü ölmüştür. Eserde zaman kavramı olay örgüsünün okuyucuya aktarılmasında yardımcı unsur olarak kullanılmıştır. Olay örgüsünün başladığı ve bittiği zaman açıkça belirtilmemiştir.

Eserin şahıs kadrosu Enü, İvan, Ana, Tsveta, Stanka, Georgi ve figüranlardan oluşmaktadır. Asıl karakter hem blok tanıtma hem de dinamik tanıtma yöntemi ile okuyucuya tanıtılırken diğer karakterlerin tanıtımında dinamik tanıtma yöntemi kullanılmıştır.

Pelin, dönemin gerçeklerini yarattığı karakterler bağlamında somut sosyal olaylar içinde konumlandırmıştır. Bulgar köylüsünü, toprağa karşı gösterdikleri farklı kademelerdeki bağ ve çaba, yaşanan kazanımlar ve kayıplar çerçevesinde hem maddi hem de manevi yönleriyle birlikte işlemiştir. Kırsal yaşamda bulunan alanları mekân olarak vermiştir.

Eserde, sade bir dil kullanmıştır. Olayları gerçekçi bir şekilde anlatmıştır. Anlatıcı ikinci planda tutulmuştur. Elin Pelin'in edebî yaratıcılığında büyük öneme sahip olan "kötü" ve "yoksul" kavramları, eserde karakterlerin iyi- kötü, doğru-yanlış arasında yaşadığı iç çatışmalar doğrultusunda, olay örgüsünde farklı boyutlarda gösterilmiştir.

Eserde çok zincirli olay örgüsü kullanılmıştır. Asıl olay Enü'nün tarla hırsı sebebiyle Tsveta'dan vazgeçerek Stanka ile evlenmesi olmuştur. Asıl olayı, Enü'nün ağabeyi öldürme girişimi izlemiştir.

Olay örgüsünde, karakterlerin olaylar karşısında gösterdiği değişimler bakımından farklılıklar olduğu görülmüştür. Enü karakteri, serim bölümünde para ve tarla hırsı olan biri olarak tanıtılırken, çözüm bölümünde aile ve sağlığı her şeyden üstün tutan, bunun yanında tüm mal varlığını satmış yoksul bir adam olarak ölmüştür. İvan ve karısı Ana, çocukları olmaması sebebiyle Enü'nün göstermiş olduğu tutuma karşı, birbirlerine ve Enü'ye olan davranışlarını

---

³ Kilisede hizmet eden ve çan çalan kimse.

değiştirmemiştir. İvan, ailenin büyük oğlu olmasına rağmen, miras paylaşımı yapılırken adil davranmıştır. İvan, Enü'nün meşe ağacından rahatsız olarak tarlayı satın almak istemesi karşısında tarlayı hediye edebileceğini bildirerek para/madde kavramı hakkındaki görüşlerini aktarmıştır. Ancak İvan, ailenin sembolü olan meşe ağacını kesmeyi kabul etmiştir. Tsveta, en yakın arkadaşı Stanka'nın Enü ile evlenmesini affetmiştir. Eserin çözüm bölümünde Tsveta hakkında bilgi verilmemiştir. Eserde karakterler nicelik bakımından azdır ve asıl karakter dışındaki karakterler çok konuşmamaktadır. Kadın karakterler, değişen koşullara rağmen tavır ve davranışlarını değiştirmemişlerdir. Ancak, yaşanan değişimlerden oldukça ağır şekilde etkilenmişlerdir. Pelin'in kadınların birleştirici gücüne olan yaklaşımı doğrultusunda olay örgüsünde meydana gelen tüm olumsuzluklara rağmen Tsveta Stanka'yı, Ana Enü'yü affetmiştir.

Sonuç

Çalışmada, Elin Pelin'in Toprak adlı eseri, olay örgüsü ve şahıs kadrosu bağlamında ele alınmıştır. Uzun hikâye türünde kaleme alınan eser, Pelin'in en önemli eserleri arasında yerini korumaktadır. Yeni Bulgar Edebiyatı yazarlarından olan Pelin, konu olarak kırsalda yaşam, toprak ile Bulgar köylüsü arasındaki bağ ve ortaya çıkan kaçınılmaz değişimleri, şahıs kadrosunu da köylüler olarak belirlemiştir. Eserde çok zincirli olay örgüsü kullanılmıştır. Asıl olay Enü'nün güzel ama yoksul Tsveta ile nişanlanmak istemesidir. Asıl olayı, Enü'nün kambur ama varlıklı Stanka ile evlenmesi ile oluşan olay halkası takip etmiştir. Bir diğer olay halkası ise Enü'nün daha fazla tarla sahibi olma hırsı sebebiyle ağabeyini öldürme girişimidir. Eser, Enü'nün, ailenin ve sağlığın önemini her şeyin üzerinde tutarak bütün tarlalarını satıp yalnız bir adam olarak ölmesi ile sonuçlanmıştır. Olay örgüsünde zaman kavramının yardımcı unsur olarak kullanıldığı görülmüştür. Şahıs kadrosu, asıl karakter Enü, karşı güç İvan, yardımcı karakterler Tsveta, Stanka ve Ana, yönlendirici karakter Georgi ve figüranlardan oluşmaktadır. Asıl karakterin tanıtılmasında hem blok hem de dinamik tanıtma yöntemi kullanılırken, diğer karakterlerin tanıtımında dinamik tanıtma yöntemi kullanıldığı görülmüştür. Asıl karakter Enü, dönemin varlıklı kişilerini sembolize etmektedir. Şiddetli bir tarla sahibi olma hırsı olan genç adam, güzellik ve sevgi karşısında hırsına yenik düşmüştür. Stanka aracılığıyla sahip olduğu tarlalar neticesinde de aradığı mutluluğu bulamayıp ağabeyi İvan'ın ölümü üzerine planlar yapmaya başlamıştır. Ağabeyini öldürme girişimi sonrasında pişman olup ciddi değişimler yaşamıştır. Eserde karşı güç olarak görev alan İvan, miras paylaşımında adil davranması, kardeşi Enü'ye şefkatli yaklaşımını sürdürmesi bakımından dikkat çekicidir. Ancak ailenin sembolü olan meşe ağacını kesmeyi kabul etmiş olması ile paralel olarak kardeşi tarafından

öldürülme girişimi bir tür cezalandırma niteliğindedir. Yardımcı karakterlerin tamamının kadın olması dikkat çevirmemiz gereken bir diğer unsurdur. Erkek karakterlerin davranışları, yönlendirmeleri ve kararları neticesinde hayatlarında olumsuz değişimler yaşanmıştır. Karakterlerin olaylar karşısında gösterdiği davranışlar bakımından farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Figüranlar, olay örgüsünde yardımcı unsur olarak kullanılmıştır.

Sonuç olarak Elin Pelin'in edebî yaratıcılığı doğrultusunda büyük öneme sahip olan "kötü" ve "yoksul" ile "para/madde" kavramlarının farklı boyutlarda ortaya konduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda olay örgüsünde karakterlerin iyi-kötü ve doğru-yanlış arasında yaşadığı iç çatışmaların dalgalı bir seyirle işlendiği belirlenmiştir. Ayrıca para/madde kavramının da Enü'nün toprağa ve mal sahibi olmaya bağımlılıktan tamamen uzaklaşarak, ailenin ve sağlığın önemini anlaması ile ortaya konduğu görülmüştür.

Kaynakça

- Aktaş, Ş. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş* (2 b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Atanasov, İ., & Karolev, S. (2009). *Bilgarska Literaturna Klasika, Literaturni Portreti*. Plovdiv: İzdatelska Kışta Hermes.
- Çetin, N. (2011). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Çetişli, İ. (2009). *Metin Tahlillerine Giriş/2* (2 b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çıkla, S. (2009). Şiir ve Hikaye Çevresinde Oluşan İki Tür: Manzum Hikaye ve Öykü-Şiir. *Türklük Bilimi Araştırmaları*(25), s. 51-85.
- Elin Pelin Bulgar Köyünün Şarkıcısı*. (t.b.). 03 29, 2023 tarihinde Bilgarska İstoriya: <https://bulgarianhistory.org/elin-pelin/> adresinden alındı
- Elin Pelin Toprak Seçilmiş Yapıtları*. (1972). (S. Demirof, Çev.) Sofya: Narodna Prosveta.
- Elin Pelin, Biografiçni Belejki*. (t.b.). 01 15, 2023 tarihinde <http://www.slovo.bg/showbio.php3?ID=85> adresinden alındı
- Ergenç, L. (1996). *Bulgar Edebiyat Tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Georgiev, L., Cambazki, H., Nitsolov, L., & Spasov, S. (t.b.). *Reçnik na Literaturnite Termini*. Sofya: Nauka i İzkustvo.
- İgov, S. (2010). *İstoriya na Bilgarskata Literatura*. Sofya: Siela.
- Kolcu, A. İ. (2011). *Öykü Sanatı*. Ankara: Salkımsöğüt Yayınları.
- Lalev, T. (1996). *Elin Pelin Razkazi Geratsite*. Sofya: İzdatelska Kışta Pan.
- Pondev, P. (1962). *Povestta Geratsite*. Sofya: Bilgarski Pisateli.
- Pondev, P. (1976). *Elin Pelin Bibliotekata Tvorçeski Portreti*. Sofya: İzdatelstvo Harodna Prosveta.
- Reçnik Na Bilgarskiya Ezik*. (t.b.). 01 05, 2023 tarihinde İstitut of Bilgarski Ezik: <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0%D0%B7/> adresinden alındı
- Sağlık, Ş. (2010). *Popüler Roman-Estetik Roman*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şerif, A. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş* (2 b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tekin, M. (2008). *Roman Sanatı (Romanın Unsurları)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. (t.b.). 01 05, 2023 tarihinde Türk Dil Kurumu: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

Atakan, M. (2023). Elin Pelin'in "Toprak" adlı eserinin olay örgüsü ve şahıs kadrosu bakımından incelenmesi. *Humanitas*, 11(22), 80-103.

Zafer, Z. (2021). Başlangıçtan Günümüze Bulgar Öykü Sanatı. *TOBİDER*, 5(2), s. 188-200.

Zarev, P., Karolev, S., & Tsanev, G. (1970). *İstoriya na Bilgarskata Literatura* 3. Sofya.